

ШТОМЕСЯЧНЫ
НАВУКОВА-ПЕДАГАГІЧНЫ
ЧАСОПІС

НАРОДНАЯ Асвета

СТРАТЭГІЯ РАЗВІЦЦЯ

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ КУЛЬТУРА НАСТАЎНІКА
ВА ўМОВАХ ЛІЧБАВАЙ ТРАНСФАРМАЦЫІ

ПЕДАГАГІЧНАЯ АСАМБЛЕЯ

ПСІХАЛАГІЧНАЕ ЗДAROЎЕ
ДЗЯЦЕЙ І ПАДЛЕТКАЎ

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ «ШКОЛЫ БЕЛАРУСІ»

САЦЫЯЛЬНЫ ПРАЕКТ
«СЯМ'Я – МОЙ МІКРАКОСМАС»

ДА МІЖНАРОДНАГА ДНЯ РОДНАЙ МОВЫ

ЛІНГВІСТЫЧНАЯ ГУЛЬНЯ «МОВА.BY»

2
2024

Насустрач школе XXI стагоддзя!

НАРОДНАЯ Асвета

штомесячны навукова-педагагічны часопіс

Выдаецца
з чэрвеня 1924 года

ЗАСНАВАЛЬНІК:
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР –
МАЗУРЫНА СВЯТЛАНА УЛАДЗІМІРАЎНА

Рэдакцыйная калегія

БУШНАЯ Н. У.
ВАЛАТОЎСКАЯ В. А.
ВАЛЮК А. У.
ЗУБРЫЛІНА І. У.
ІЎЧАНКАЎ В. І.
КАЗАЧОНАК В. У.
КОЗЕЛ В. І.
ПАШКОВІЧ Т. Ф.
ПАЮЧЭНКА І. Я.
РАДЗЕВІЧ А. У.
РАМАНЧЫК Н. В.
СЯРГЕЙКА С. А.
ШАСЦІТКА І. У.

Навуковыя кансультанты

БАШАРКІНА А. А.
ГЕЛЯСІНА А. У.
КАЗІНЕЦ Л. А.
КАРОЛЬ А. Д.
МЕСНІКОВІЧ С. А.
ПАЛЬЧЫК Г. У.
СМОЛІК А. І.
СНАПКОВА А. І.
СТУКАНАЎ В. Р.
ТАРАНЦЕЙ В. П.
ХІТРУК В. В.
ХРЫПТОВІЧ В. А.
ЧАРЧЭНКА Н. У.

2/2024

ЧЫТАЙЦЕ Ў НУМАРЫ

☞ Стратэгія развіцця ☜

Лазіцкі В. Л. Інфармацыйная культура настаўніка ва ўмовах лічбавай трансфармацыі..... 3

☞ Навукова-метадычная платформа ☜

Снопкова Е. И. Педагогическая диагностика: сущность, функции, направления..... 7

☞ Універсітэцкі сайт ☜

Зданович Е. С. Метод педагогического молчания: структурно-функциональная модель..... 11

☞ Банк методык і тэхналогій ☜

Гин С. И., Вавренчук Н. А. Знакомьтесь: «кр-асс-ворд»..... 15

Клімава М. У. Падрыхтоўка да алімпіады па беларускай мове: алмазная агранка талентаў..... 19

Занько О. Л. Прием «Лист решения проблем» на уроке химии (www.n-asveta.by/dadatki/2024/no2/zanko.pdf)

Педагагічная асамблея «Народнай асветы» (пасяджэнне 168)

Псіхалагічнае здароўе школьнікаў: сістэма педагагічнай дапамогі

Месникович С. А. Характеристика психологического здоровья детей и подростков..... 23

Кислова О. А. Семинар-практикум для молодых педагогов «Вербальные средства поддержки психологического здоровья учащихся»..... 27

Федоренко К. С. Тренинговое занятие для родителей «Предотвратить подростковый суицид!»..... 31

Киреева В. Н. Детско-родительское интерактивное собрание «Семья без насилия»..... 34

Богацько О. В. Практикум для подростков «Учитесь властвовать собой!»..... 37

Шапель Е. А. Психологическая лаборатория для школьников «Неуверенность и ее маски»..... 40

Дмитриева Е. Г. Тренинговое занятие для подростков «Конфликт и бесконфликтное общение»..... 44

Кравцова-Федосова А. С. Интерактивное занятие для учащихся «Скажем буллингу «Нет!»..... 48

Энцыклапедыя «Школы Беларусі» (выпуск 204)

Сярэдняя школа № 9 г. Мазыра

Хомутовская О. А., Полещук О. А., Вегера Н. Н., Ваврыкив-Крышквец Е. Ф., Курлович Е. М.

50 лет развития под знаком качества (презентация)..... 52

□ Вучэбна-метадычны кластар

Туровец Т. С. Мастер-класс «Математические диктанты и тренажеры: от простого к сложному»..... 56

Паляшчук А. А. Эфектыўны ўрок беларускай літаратуры: ствараем сродкі візуалізацыі..... 59

Павловская А. В. Интеллект-карты при изучении обществоведения..... 62

Басак В. А. Як вывучаць беларускую мову з цікавасцю?..... 63

Аршинова Н. Г. Опорные конспекты, схемы и алгоритмы на уроках русского языка..... 66

Горбачук В. И. Приемы мнемоники – в помощь учителю-словеснику..... 69

Гришко Н. В. Заговорить по-английски: система работы с видеоматериалами..... 72

□ Выхаваўчы файл

Пискун Е. П. Социальный проект «Семья – мой микрокосмос»..... 75

Жильская К. Г., Судибор А. Г. Школьная телестудия «Девяточка» – лаборатория успешной социализации учащихся..... 78

Каленик С. Н. Онлайн-игра «Педагоги-герои Гомельщины»..... 80

☞ Да Міжнароднага дня роднай мовы ☜

Кузьміч А. Ф. Лінгвістычнае кафэ «Мова.by»..... 81

Смарцэлава Н. Д. Інтэлектуальная гульня «Горад майстроў»..... 85

Марцэвіч Т. А. Квест «Дзе жывуць героі міфаў і легенд?»..... 87

☞ Кафедра выхавання на сайце часопіса www.n-asveta.by ☜

Ковалевская Т. А. Воспитательный проект «ARTEFACT: искусство и факт, или Эффект искусства» (www.n-asveta.by/dadatki/2024/no2/kovalevskaya.pdf)

Кравчук Т. Я., Ярошевич В. В. Социальная акция «Не помнить права не имеем!» (www.n-asveta.by/dadatki/2024/no2/kravchuk_yaroshevich.pdf)

☞ Часопіс «Народная асвета»: 100 гадоў гісторыі ☜

«У аснове педагагічнай працы – пэўныя жыццёвыя задачы»: рэтраспектыўны агляд артыкулаў..... 90

Змест рубрыкі «Мадэльны ўрок на сайце часопіса www.n-asveta.by» (с. 51)

УДК 37.013:[373+378]:004(476)

Артыкул прысвечаны пытанням даследавання феномена фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры настаўніка, якая асэнсоўваецца з пазіцыі забеспячэння пераемнасці паміж узроўнямі агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі з улікам працэсаў лічбавай трансфармацыі ў адукацыйнай сферы Рэспублікі Беларусь. Аўтарам вызначаны феноменалагічныя рысы, структурныя кампаненты, механізмы фарміравання і прыкметы ўзроўневай сфарміраванасці адной з важных частак базавай культуры педагога. З практыка-арыентаваных пазіцый распрацаваны арганізацыйна-педагагічныя ўмовы фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры настаўніка і працэсаў рэалізацыі мерапрыемстваў лічбавай трансфармацыі ў сферы адукацыі.

The article is devoted to the study of the phenomenon of the formation and development of the teacher's information culture, which is comprehended from the standpoint of developing the conditions for ensuring continuity between the levels of general secondary and higher education, taking into account the processes of digital transformation in the educational sphere of the Republic of Belarus. The author identified phenomenological features, structural components, mechanisms of formation and signs of the level formation of one of the important parts of the basic culture of the teacher. From a practice-oriented perspective, requirements have been developed-organizational and pedagogical conditions for the formation and development of the information culture of a teacher and processes for implementing digital transformation measures in the field of education.

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ КУЛЬТУРА НАСТАЎНІКА ВА ЁМОВАХ ЛІЧБАВАЙ ТРАНСФАРМАЦЫІ

**Арганізацыйна-педагагічныя ўмовы забеспячэння пераемнасці
сярэдняй і вышэйшай адукацыі**

В. Л. Лазіцкі,

дацэнт кафедры эканомікі і бізнесу
Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта,
кандыдат педагагічных навук, дацэнт

Адным з напрамкаў даследаванняў педагагічнай навукі з'яўляецца вывучэнне і практычнае вырашэнне комплексу пытанняў забеспячэння пераемнасці на ўзроўнях агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі. Ва ўмовах лічбавізацыі адукацыйнай сферы ў Рэспубліцы Беларусь важным дэтэрмінуючым фактарам забеспячэння пераемнасці бачыцца высокі ўзровень сфарміраванасці інфармацыйнай культуры настаўніка. Таму неабходна не толькі вызначэнне яе феноменалагічнай сутнасці і характарыстык, але і дакладнае разуменне яе шматкампанентнай структуры, механізмаў фарміравання і прыкмет сфарміраванасці. Прапануемая сістэма арганізацыйна-педагагічных умоў будзе важным падмуркам забеспячэння якаснага зместу і дынамікі развіцця адукацыі ў сітуацыі інтэграцыі ў навучанне інавацыйных інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій.

✎ **Інфармацыйная культура настаўніка**

Распрацаванасць у навуковых даследаваннях А. М. Афзалавай, І. А. Зімняй, С. М. Канюшэнка, Л. І. Лазаравай, А. А. Мініч праблематыкі вывучэння феномену інфармацыйнай культуры (ІК) асобы дазваляе вызначыць **інфармацыйную культуру настаўніка** як сістэму асобна-прафесійных якасцей, што адлюстроўваюць значную праяву прафесіяналізму па арганізацыі і ажыццяўленні педагагічнай дзейнасці ва ўмовах высокатэхналагічнага адукацыйнага асяроддзя [6, с. 3–4].

Інфармацыйная культура настаўніка аб'ядноўвае такія светапоглядныя і кампетэнтнасныя **кампаненты**, як:

- інфармацыйная дасведчанасць і кампетэнтнасць у разуменні прыроды інфармацыйных працэсаў і адносін;
- гуманістычна арыентаваная інфармацыйная каштоўнасна-сэнсавая сфера (імкненні, інтарэсы, светапогляд і каштоўнасныя арыентацыі, якія рэалізуюцца ў адукацыйнай дзейнасці);
- функцыянальная адукаванасць;
- навыкі рэфлексіі;
- творчасць у інфармацыйных паводзінах і сацыяльна-інфармацыйная актыўнасць;
- навыкі выкарыстання традыцыйных і інавацыйных высокатэхналагічных механізмаў сацыяльна-інфармацыйнай актыўнасці.

Несфарміраванасць інфармацыйнай культуры як настаўнікаў, так і вучняў робіць іх заложнікамі ўласнай абмежаванасці і сітуацыі супярэчнасці паміж дынамічным развіццём інфармацыйна-камунікацыйнай прасторы і асобай, якая не здольна эфектыўна ажыццяўляць у такім асяроддзі дзейнасць. З пункту гледжання забеспячэння пераемнасці на ўзроўнях агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі праблема бачыцца ў абавязковасці дасягнення функцыянальнай адаптацыі настаўнікаў і вучняў да характарыстык тэхналагізаванага асяроддзя. У практычнай плоскасці менавіта фарміраванне і развіццё на прадукцыйных узроўнях інфармацыйнай культуры ў суб'ектаў педагагічнага ўзаемадзеяння з'яўляецца адным з дэтэрмінантаў эфектыўнай арганізацыі і ажыццяўлення адукацыйнай дзейнасці ва ўмовах лічбавізацыі адукацыйнай сферы, а таксама рашэння праблемы функцыянальна-тэхналагічнага разрыву [7; 8].

Прыкметы сфарміраванасці ІК настаўніка: ініцыятыўнасць; уменні

аператыўна вырашаць прафесійныя задачы ў інфармацыйна-адукацыйнай сферы, самастойна аналізаваць інфармацыйна-камунікацыйную сутнасць педагагічнай сітуацыі, аператыўна арыентавацца ў патоках інфармацыі, захоўваць і выкарыстоўваць інфармацыю; веданне сучасных распрацовак у галіне выкарыстання ІКТ у адукацыйным працэсе; здольнасць да навукова-даследчай дзейнасці; псіхалагічная адаптыўнасць, самаарганізацыя; навыкі рэфлексіі педагагічнай дзейнасці і яе вынікаў.

Абавязковай умовай развіцця інфармацыйнай культуры настаўніка з'яўляецца наяўнасць матывацыі да самаўдасканалення, а таксама навыкаў рэфлексіі педагагічнага працэса і яго выніковасці.

Этапы развіцця інфармацыйнай культуры

1. Засваенне настаўнікам тэхніка-тэхналагічных і дыдактычных магчымасцей сродкаў ІКТ; рэфлексіўнае асэнсаванне ролі інавацыйных ІКТ у жыцці асобы і грамадства; фарміраванне ўменняў ужываць высокатэхналагічныя сродкі навучання ў прафесійнай дзейнасці; засваенне ведаў у галіне інфармацыйна-камунікацыйнай бяспекі; фарміраванне навыкаў праектнай дзейнасці; распрацоўка алгарытму рэфлексіі педагагічнага працэсу і яго выніковасці; развіццё матывацыі да фарміравання інфармацыйнай культуры.

2. Замацаванне ведаў аб рэсурсных магчымасцях і функцыянальнасці сродкаў вучэбна-метадычнага забеспячэння працэсу навучання; праектаванне вучэбных заняткаў з прымяненнем тэхніка-тэхналагічнага і дыдактычнага патэнцыялу сродкаў ІКТ і пашырэнне іх выкарыстання ў комплексе з традыцыйнымі сродкамі навучання; фарміраванне кампетэнцый у галіне інфармацыйна-камунікацыйнай бяспекі; рэфлексія працэсу і вынікаў прымянення ІКТ у адукацыйнай дзейнасці.

3. Пашырэнне інтэграцыі ІКТ у практыку навучання; ажыццяўленне бяспечнай інфармацыйна-камунікацыйнай дзейнасці і навучання школьнікаў правілам бяспекі; разгорнутая рэфлексія комплекснага прымянення рэсурсаў ІКТ і традыцыйных сродкаў навучання ў педагагічнай дзейнасці.

4. Глыбокае асэнсаванне прафесійнай пазіцыі настаўніка, зместу, метадаў, форм, прыёмаў і сродкаў педагагічнай дзейнасці з улікам патэнцыялу ІКТ і неабходнасці забеспячэння пераемнасці; мадэляванне і распрацоўка вучэбна-метадычнага забеспячэння дыдактычнага працэсу з улікам патэнцыялу адукацыйнага сегмента

рэспубліканскага інфармацыйна-адукацыйнага асяроддзя; кіраванне праектнай і часткова пошукавай дзейнасцю вучняў; рэфлексія дыдактычнага працэсу, аналіз вучэбных дасягненняў вучняў, уласнай прафесійнай дзейнасці з мэтай асэнсавання перспектывы удасканалення, адукацыі і самаадукацыі.

5. Высокі ўзровень сфарміраванасці інфармацыйнай культуры.

У межах сістэмнага падыходу да падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі спецыялістаў у адукацыйнай сферы надзвычай важнымі элементамі сістэмы фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры настаўніка ў сітуацыі лічбавізацыі з'яўляецца **комплекс умоў арганізацыйнага, псіхолога-педагагічнага і метадычнага характару:**

- тэарэтыка-метадалагічная распрацаванасць пытанняў фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры настаўнікаў з улікам забеспячэння пераемнасці сістэм агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі;
- наяўнасць якаснага сістэмнага міждысцыплінарнага вучэбна-метадычнага забеспячэння працэсу фарміравання і развіцця ІК суб'ектаў адукацыйнай дзейнасці;
- спалучэнне разнастайных форм, метадаў і сродкаў павышэння кваліфікацыі педагогаў у галіне інфармацыйнай культуры;
- абагульненне і распаўсюджанне вопыту развіцця інфармацыйнай культуры суб'ектаў адукацыйнай дзейнасці;
- высокая матывацыя да фарміравання і развіцця прафесійных якасцей настаўніка, інфармацыйнай культуры;
- ажыццяўленне адукацыйнага працэсу з арыентацыяй на самапазнанне і самаразвіццё настаўнікаў і вучняў;
- развіццё тэхніка-тэхналагічнага і дыдактычнага патэнцыялу інфармацыйна-адукацыйнага асяроддзя ўстанова адукацыі;
- кампетэнтнасная функцыянальна-дзейнасная адаптаванасць суб'ектаў адукацыйнай дзейнасці да высокага ўзроўню тэхналагізацыі інфармацыйна-камунікацыйнай прасторы ва ўмовах лічбавай трансфармацыі адукацыі;
- забеспячэнне якаснымі адукацыйнымі інфармацыйнымі рэсурсамі;
- забеспячэнне інфармацыйнай бяспекі адукацыйнага працэсу;
- выкананне санітарна-гігіенічных патрабаванняў пры ажыццяўленні адукацыйнай дзейнасці з прымяненнем сродкаў ІКТ.

Вынікі даследавання

Анкетаванне педагогаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі і ўніверсітэта [10] дазволіла вызначыць шэраг тэндэнцый у развіцці інфармацыйнай культуры настаўнікаў і выкладчыкаў. Толькі 18% рэспандэнтаў маюць поўнае ўяўленне пра феноменалагічную сутнасць і кампаненты інфармацыйнай культуры педагога і знаёмы з навуковымі даследаваннямі ў гэтым кірунку. Частковае і няпоўнае веданне сутнасці ІК адзначылі 34% рэспандэнтаў. Прыкладна 48% апытаных маюць патрэбу ва ўдасканаленні тэарэтычных і практычных ведаў, звязаных з працэсам фарміравання інфармацыйнай культуры. Апытаныя адзначылі станоўчы ўплыў ажыццяўлення дзяржаўных і рэгіянальных праграм лічбавай трансфармацыі. Даследаванне даказвае, што вялікую ролю разам з самаадукацыяй настаўнікаў адыгрывае разнастайнасць форм падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі педагагічных кадраў (метадычныя аб'яднанні, вочна-дыстанцыйныя курсы, метадычныя семінары, канферэнцыі; кансультацыйнае ўзаемадзеянне ў групах на анлайн-платформах і інш.). Прыкладна 54% рэспандэнтаў адзначылі ўласнае імкненне «не адстаць ад вучняў», 97% – забяспечыць пераемнасць у фарміраванні комплексу ведаў і ўменняў, звязаных з ІКТ і інфармацыйнай культурай, якія неабходны для навучання ва ўстановах вышэйшай адукацыі. У выкарыстанні высокатэхналагічных сродкаў навучання і інфармацыйных адукацыйных рэсурсаў настаўнікі арыентуюцца як на ўласныя распрацоўкі, так і на вучэбна-метадычнае забеспячэнне партала Нацыянальнага інстытута адукацыі ў залежнасці ад актуальных патрэб і задач [11], на перспектыву карыстання дыдактычным інструментарыем адукацыйнага сегмента рэспубліканскага інфармацыйна-камунікацыйнага асяроддзя.

Вынікі даследавання карэлююцца з паказчыкамі – крытэрыяльнымі прыкметамі сфарміраванасці інфармацыйнай культуры настаўніка, да якіх належаць унутраная матывацыя, імкненне і падрыхтаванасць да правядзення вучэбных заняткаў з выкарыстаннем ІКТ; усвядомленае перанясенне тэарэтычных ведаў і практычных навыкаў метадалагічнага і метадычнага характару ў практычную педагагічную дзейнасць; самастойная распрацоўка вучэбна-метадычных і дыдактычных матэрыялаў з выкарыстаннем інавацыйных сродкаў ІКТ, а таксама прыцягненне да гэтай дзейнасці калег і вучняў; сістэмнае прымяненне сродкаў ІКТ у цэласным педагагічным працэсе;

абмен вопытам выкарыстання ІКТ у адукацыйным працэсе. Гэтыя характарыстыкі зафіксаваны намі ў працэсе педагагічнага назірання

за рашэннем настаўнікамі прафесійных задач, якія актуалізавалі фарміраванне і развіццё інфармацыйнай культуры.

Рэзюмэ аўтара

Інфармацыйная культура настаўніка з'яўляецца важным сацыяльна-педагагічным феноменам, сфарміраванасць якога мае дэтэрмінауючае значэнне для забеспячэння пераемнасці ў навучанні і сацыялізацыі вучняў на ўзроўнях агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі ва ўмовах лічбавай трансфармацыі адукацыйнай сферы. Спецыфіка і дынаміка фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры педагогаў у значнай меры абумоўлена тэхналагізацыяй навучання, разгортваннем працэсаў лічбавай трансфармацыі адукацыі, імкненнем да прафесійнай дасканаласці. Значна ўплываюць на працэсы фарміравання і развіцця інфармацыйнай культуры настаўнікаў наступныя сістэмныя фактары: эфектыўнасць сістэмы педагагічнага менеджменту, форм павышэння кваліфікацыі ў галіне падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі педагагічных кадраў, папулярызаванне тэарэтыка-метадагагічных распрацовак і распаўсюджванне педагагічнага вопыту.

ЛІТАРАТУРА

1. **Концепция цифровой трансформации процессов в системе образования Республики Беларусь на 2019–2025 гг.** [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iso.minsk.edu.by/main.aspx?guid=34963>. – Дата доступа: 22.10.2023.
2. **Афзалова, А. Н.** Дидактические аспекты развития информационной культуры в системе преемственности образования «школа – вуз» / А. Н. Афзалова // Проблемы современного педагогического образования. – 2018. – № 61–3. – С. 7–11.
3. **Зимняя, И. А.** Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 5. – С. 14–20.
4. **Конюшенко, С. М.** Формирование информационной культуры педагога: проектно-рефлексивный подход [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-13.htm>. – Дата доступа: 22.10.2023.
5. **Лазарева, Л. И.** Информационная культура и инновационная деятельность учителя / Л. И. Лазарева. – Кемерово: МБОУ ДПО «НМЦ», 2013. – 144 с.
6. **Минич, О. А.** Развитие информационной культуры учителя в системе дополнительного образования взрослых: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. А. Минич; БГПУ им. Максима Танка. – Минск, 2012. – 26 с.
7. **Лозицкий, В. Л.** Преодоление ситуации функционально-деятельностного разрыва у субъектов учебной деятельности в условиях цифровизации образования / В. Л. Лозицкий // Адукацыя і выхаванне. – 2023. – № 9. – С. 30–37.
8. **Лозицкий, В. Л.** Функциональная грамотность как компонент информационной культуры субъектов учебной деятельности в условиях цифровой трансформации образования / В. Л. Лозицкий // Адукацыя і выхаванне. – 2023. – № 11. – С. 5–14.
9. **Аксенчик, Н. В.** Оценивание эффективности функционирования и развития информационно-образовательной среды учреждения высшего образования / Н. В. Аксенчик // Адукацыя і выхаванне. – 2023. – № 10. – С. 61–67.
10. **Аксенчик, Н. В.** Экспериментальная апробация развития информационно-образовательной среды регионального университета модели 3.0 в условиях цифровой трансформации образования / Н. В. Аксенчик // Педагогическая наука и образование. – 2023. – № 4. – С. 64–70.
11. **Электронные образовательные ресурсы** / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://e-vedy.edu.by>. – Дата доступа: 22.10.2023.